1. ÜNİTE: GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH

KONU-1: TARİH ÖĞRENMENİN FAYDALARI:

Millî Bilincin Geliştirilmesine Katkı Sağlayan Unsurlar	
a.	Vatan sevgisi,
b.	Bayrak sevgisi,
c.	Bağımsızlık,
d.	Millî mücadele,
e.	Cesaret,
f.	Dayanışma,
g.	Kahramanlık,
h.	Fedakârlık

Tarih Öğrenmenin Faydaları
• Tarih, bugünü anlamlandırmak ve bireylere kimlik kazandırmak açısından çok önemli bir bilim dalıdır. • Bireyler kendi ailelerini ve kökenlerini, toplumlar da geçmişte yaşanan olayları ve verilen mücadeleleri tarih aracılığıyla öğrenir. • Tarihini bilen bireyler ve toplumlar, sahip oldukları değerlerin hangi uğraşlar sonucunda kazanıldığını kavrayarak var oluşlarına anlam katar ve aidiyet duygularını geliştirir. • Toplumsal ve millî kimliğin oluşumunda tarih öğrenmenin payı büyüktür. • Tarihini bilmeyen toplumların devamlılık göstermesi de mümkün değildir. • Tarih öğrenmek, insanların dünyaya daha geniş bir çerçeveden bakmasını sağlar. • İnsan, tarih sayesinde olayların farklı neden ve sonuçları olabileceğini anlayarak her olayı o günün siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik koşullarına göre değerlendirir. • Tarih; insanın sorgulama, yorumlama ve empati kurma becerilerini geliştirir.

KONU-2: TARİHİN DOĞASI

TANIMLAR
Tarih: Geçmişteki insanların yaşamlarını öğrenme isteğiyle ortaya çıkan, çeşitli araştırma yöntemleri kullanarak kaynakları inceleyen ve geçmişi yeniden inşa eden alandır. **Tarihçi:** Araştırma ve inşa süreçlerini meslek olarak benimseyen kişiye de tarihçi denir. **Tarihsel Bilgi:** Tarihçinin bakış açısıyla, belgelerin niteliği ve niceliğiyle sınırlanmış, geçmişteki tarihsel öneme sahip olaylar arasından seçilmiş konulara dair bilgidir. **Kanıt:** Tarihçilerin sorduğu sorulara cevap veren kaynaklardaki bilgilerdir. **Geçmiş:** Bugüne göre geride kalan zaman dilimidir.

Tarihsel Bilginin Özellikleri

- Tarihsel bilgi, laboratuvar ortamında tekrar edilmesi ya da üzerinde gözlem yapılması mümkün olmayan geçmiş yaşantıları ele alır.
- Tarihçiler farklı kaynaklardan elde ettikleri çok sayıda kanıttan yararlanır.
- Tarih, kaynaklara ve kanıtlara dayandırılması gereken bir disiplindir.
- Uzak geçmişte yaşanan olay ya da olgularla ilgili bir araştırma yapıldığında daha az kanıta ulaşılır.
- Kaynakların azlığına bağlı olarak daha sınırlı bir çalışma alanı söz konusudur.

taktiksosyal

- Tarih araştırmalarında kronoloji, coğrafya, arkeoloji, nümismatik, diplomatik gibi farklı disiplinlere ait alan bilgilerinden yararlanılır.
- Tarihçiler, bu alanlardan gelen bilimsel verileri kullanarak çalışmalarının ölçülebilir, hesaplanabilir ve doğrulanabilir olmasını sağlar.
- Tarihsel bilgi, fen bilimlerinin aksine yasalara değil tarihsel olgulara dayalıdır.
- Tarih araştırmaları belli bir sistem dâhilinde ve nesnel bir yaklaşımla yapılması, ayrıca farklı kaynaklar üzerinden çok sayıda kanıta ulaşılması yönüyle bilimsel nitelik taşır.
- Bir konu hakkında araştırma yapılırken kullanılan kaynaklara veya tarihçinin bakış açısına göre farklı yorumlar ya da çıkarımlar ortaya konabilir.
- Tarihsel bilgiler; elde edilen yeni bilgilere, belgelere ve araştırma sonuçlarına göre değişebilir.

Tarih Disipliniyle İlgili Temel Kavramlar: Tarih, tarihçi, tarihsel bilgi, kanıt, geçmiş, zaman, yöntem, olay, olgu, neden-sonuç, değişim ve süreklilik tir.

Tarihsel Olayın Özellikleri	**Tarihsel Olgunun Özellikleri**
• Somut ve özel bir gelişmeyi ifade eder. • Belirli bir zaman diliminde meydana gelir. • Tarihi bir önem taşır. **Örnek:** İlk Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicret etmesi	• Kaynaklardan elde edilen bilgilere, açıklamalara, genellemelere ve izlenimlere dayanır. • Soyut ve genel bir süreci ifade eder. • Doğrulanabilir, kanıtlanabilir. • Herkes tarafından varlığı kabul edilebilir. **Örnek:** İslamiyet'in yayılışı

Tarihsel Kaynakların Özellikleri

- Geçmişe dair izleri muhafaza eder.
- Olayların teferruatlı kayıtlarıdır.

NOT: Fiziğin ya da doğa biliminin önermelerini laboratuvar koşullarında kolayca yineleyebildiği olgular üzerinde geliştirdiği, oysa tarihin önermelerini yinelediği olgulara dayanarak değil, yeniden kurduğu, geçmişte yaşanmış olgulara dayanarak ileri sürmesidir.

Tarihçilerin Kullandığı Yöntemler:

- Araştırma soruları sorarak konuları belirleme.
- Kaynaklardan bilgi toplama,
- İnceleme ve eleştirme,
- Olguları belirleme,
- Olgular arasında ilişki kurma,
- Ulaşılan bilgileri yorumlama ve sentezleme.

NOT: İlk ay takvimi Sümerler tarafından hazırlanmıştır. Ay'ın tüm evrelerini kapsayan bu takvime göre bir yıl 12 aya ve 354 güne bölünmüştür. İlk güneş takvimini ise Eski Mısırlılar kullanmıştır. Roma İmparatoru Julius Caesar (Julyüs Sezar) zamanında Eski Mısır'a ait güneş takvimi yeniden düzenlenmiştir. 1582'de ise Papa XIII. Gregor'un güneş takvimi üzerinde yaptığı düzenlemelerle günümüzde kullanılan Gregoryen (miladi) takvim ortaya çıkmıştır. Bu takvimde Hz. İsa'nın doğduğu yıl 0 (sıfır) kabul edilmiş ve takvim

başlangıcı buna göre belirlenmiştir. Zaman da yüzyıllık dönemlere ayrılmıştır. Tarihçiler; araştırmalarını kolaylaştırmak, bulgularını adlandırmak, öğrenilmesini mümkün kılmak gibi çeşitli amaçlarla tarihi çağ, yüzyıl gibi çeşitli dönemlere ayırmış ve sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre tarihin yazılı kaynaklardan öğrenilemeyen dönemleri tarih öncesi (prehistorya) devirler olarak adlandırılır. İlk yazılı belgelerden hareketle tarih devirlerinin Ön Asya'da yaşayan Sümer uygarlığı zamanında, yaklaşık MÖ 3200'lerde başladığı kabul edilmektedir.

KONU-3: TARİHSEL BİLGİNİN ÜRETİM SÜRECİ

a. Nesnel bir yaklaşım benimsenir,
b. Gözlem ve deney yapmanın dışında birçok bilimsel yöntem uygulanır.
c. Sistemli bir şekilde veri toplanır
d. Veriler analiz edilir.
e. Bu süreçte diğer bilim dallarından da yararlanılır.

Tarihsel Bilginin Üretim Sürecinde Yararlanılan Bilim Dalları
Arkeoloji: Toprak veya su altında kalan eski uygarlıklara ait kalıntıları inceleyen bilim dalıdır. **Sosyoloji:** Toplumları ve toplumsal olayların neden ve etkilerini inceleyen bilim dalıdır. **Diplomatik:** Resmî belgeleri şekil ve içerik bakımından inceleyen bilim dalıdır. **Heraldik:** Resmî belgelerdeki mühür, arma ve özel işaretleri inceleyen bilim dalıdır. **Coğrafya:** Yeryüzünü fiziki, ekonomik, beşerî ve siyasi yönlerden inceleyen bilim dalıdır. **Paleografi:** Geçmişte kullanılan yazı çeşitlerini ve bu yazıların özelliklerini inceleyen bilim dalıdır. **Epigrafi:** Kitabeleri ve üzerindeki yazıları şekil ve içerik bakımından inceleyen bilim dalıdır. **Etnografya:** Toplumların yaşayışlarını, hayat tarzlarını, örf ve âdetlerini inceleyen bilim dalıdır. **Antropoloji:** İnsanı hem biyolojik ve fiziksel özellikleriyle hem de toplumsal ve kültürel yönleriyle inceleyen bilim dalıdır. **Filoloji:** Günümüzde ve geçmişte konuşulan dilleri ve bu dillerin gelişimlerini inceleyen bilim dalıdır. **Nümismatik:** Eski para ve madalyaların tarihini ve tanımını inceleyen bilim dalıdır. **Kimya:** Maddenin temel yapısını ve çeşitli özelliklerini inceleyen, karbon-14 tarihlendirme yöntemi ile de buluntuların yaşının belirlenmesine yardımcı olan bilim daldır. **Kronoloji:** Geçmişten günümüze meydana gelen olayları tarihlendirerek sıralayan bilim dalıdır.

Tarihsel Bilginin Üretim Sürecinde Yararlanılan Kaynaklar:
Birinci elden kaynaklar: Olayların yaşandığı dönemde ya da bu dönemden hemen sonra oluşan veya oluşturulan özgün kaynaklardır.
İkinci elden kaynaklar: Olayların yaşanmasından çok daha sonra birinci elden kaynaklara dayandırılarak ortaya konmuştur.
Tarihin Kaynakları:

- Sözlü kaynaklar (efsaneler, destanlar, menkıbeler vb.),
- Yazılı kaynaklar (tabletler, kitabeler, kronikler, fermanlar, beratlar, kitaplar vb.),
- Sesli ve görüntülü kaynaklar (resimler, fotoğraflar, filmler, video bantları vb.),
- Eşya ve nesneler (arkeolojik buluntular, tarihî eşya ve nesneler)

Tarihsel Bilginin Üretim Süreci
1. Öncelikle araştırma yapılmak istenen konuyla ilgili bir problem belirlenir. 2. Daha sonra bu araştırma probleminin sınırlarını zaman, mekân ve içerik açısından belirlemek için sorular sorulur. Hem soruların sorulması hem de cevapların aranması aşamalarında belli bir plan doğrultusunda hareket edilir. 3. Tarihçiler, seçtikleri konu ya da araştırma problemi çerçevesinde ilgili kaynakları tarar ve

kullanılabilecekleri kaynakları belirler. Bu aşamada kütüphaneler, arşivler, müzeler, tarihî mekânlar ve genel ağ siteleri üzerinden kapsamlı bir araştırma yapılır.

4. Toplanan bilgiler sınıflandırıldıktan sonra eleştirel bir yaklaşımla ele alınır ve konuyla ilgili bilgiler tespit edilir. Kaynaklardan elde edilen bilgilerin sınırlı olması durumunda ise farklı kaynaklara başvurularak bilgi toplama işi yeniden gerçekleştirilir.
5. Tarihçiler, özgün ve bilimsel bir eser ortaya koyarken yararlandıkları kaynaklara atıf yapmalı ve bu kaynakları eserin kaynakça bölümünde göstermelidir. Kaynakçanın belirtilmesi, yapılan çalışmanın güvenilirliğini artırdığı gibi bilimsel ve mesleki etik açısından da zorunludur.

Tarihsel Bilginin Üretim Sürecinde Dikkat Edilmesi Gerekenler

- Tarihsel bilginin üretim sürecinde kullanılacak kaynaklar, gerçeklik ve güvenilirlik açısından dikkatle sorgulanmalı; kaynaktaki bilgilerin doğru olup olmadığı belirlenmelidir.
- Farklı bakış açılarını yansıtan çok sayıda kaynaktan yararlanmak, ortaya konan tarihsel bilginin güvenilirliğini ve geçerliliğini artıracaktır.
- Tarihçiler, kaynakları inceleme ve sorgulama aşamalarında bilimsel yöntemler kullanmalıdır. İncelenme esnasında kaynakların türü, yazarı, tarihi, oluşum şekli, konumu, dijital kimliği, uzantısı gibi temel unsurlar belirlenmelidir.
- Bu kaynaklarda herhangi bir çelişki, tutarsızlık, belirsizlik, boşluk, propaganda, ön yargı veya yönlendirme olup olmadığı tespit edilmeli; tüm kaynaklar sınırlılık, geçerlilik ve güvenilirlik açısından sorgulanmalıdır.
- Tarihçiler, eserlerini ortaya koymadan önce kaynaklardaki kanıt ve bilgileri eleştirel bir yaklaşımla yorumlamalı ve bunları ele aldıkları problem çerçevesinde değerlendirmelidir. Bu süreçte kullanılan kaynaklardaki içeriğin ana fikri ve kaynaklarda geçen şahıs, yer, zaman gibi unsurların özellikleri belirlenmelidir. Kaynaklarda verilen olay ve olgulara ilişkin her türlü bilgi ortaya konmalı; elde edilen kanıt ve bilgiler, o dönemin şartları göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır.

KONU-3: TARİH ARAŞTIRMA VE YAZIMINDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM

Bilgi işlem teknolojisinin gelişmesi, tarihçiler için önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başlayan genel ağ kullanımı, tarih araştırmalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Genel ağ tarayıcılarının gelişmesi akademik bilginin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamış, birinci ve ikinci el kaynakların dijitalleştirilmesi ise tarih araştırmacılarının bu kaynaklara daha kolay erişmesini mümkün kılmıştır. Bu sayede akademik bilginin gelişimi hızlanmış ve tarih araştırmalarının verimliliği artmıştır.

Dijital Kaynaklar	
A. Dijital Doğmuş Kaynaklar: - Genel ağ siteleri, - çevrim içi forumlar, - e-kitaplar, - elektronik kayıtlar, - dijital ses kayıtları ve konum verileri	**B. Sonradan Dijitalleştirilmiş Kaynaklar:** - Yazılı, basılı ve görsel kaynakların taranarak bilgisayara aktarılmış hâline sonradan dijitalleştirilmiş kaynak adı verilir.

Dijital Tarih Çalışmalarındaki Adımlar:

1. Veriyi ya da arşiv belgelerini sayısallaştırmak, kodlama dili ile etiketlemek ve bunları dijital yayın hâline getirerek herkesin ulaşabileceği bir kaynağa dönüştürmektir.
2. Bu verilerin bilgisayarda okunulabilir hâle getirilmesi ve kaynaktan elde edilen verilerin yapılandırılmasıdır. Bu süreçte belgelerden elde edilen büyük verinin uluslararası standartlara

uygun olarak tasnif edilmesi, birbiriyle ilişkilendirilmesi; kavram ağacı, otomatik sözlük, açık erişim, açık veri, bağlı veri, ileri arama, filtreleme, dışa aktarma gibi işlemlerin yapılması gerekir.

3. Elde edilen yapılandırılmış veriler; istatistik programları, coğrafi bilgi sistemleri (CBS), ağ, içerik gibi analiz araçları ile haritalanır, görselleştirilir ve yorumlanır.

Yapay Zekâ: Bir bilgisayarın veya bilgisayar kontrollü robotun genellikle akıllı varlıklarla ilişkili görevleri yerine getirme yeteneğidir.

NOT:
- Tarihsel kaynakların dijitalleştirilmesi sonrasında ortaya çıkacak iş yükünü azaltmak için ulusal ve uluslararası iş birlikleri kurularak ortak çalışmalar yapılabilir veya yapay zekâ uygulamaları yoluyla araştırmacıların farklı yorumlara ve sonuçlara ulaşması sağlanabilir.
- Geleneksel ve dijital tarih yazımları, birbirini tamamlayan ve tarihsel bilginin zenginleştirilmesine katkıda bulunan iki farklı yöntemdir.
- Dijitalleştirme çalışmaları, dünyada yürütülen tarih yazım süreçlerini derinden etkilemiştir. Büyük miktarda verinin ulaşılabilir hâle gelmesi, tarihçilerin toplumsal ve kültürel değişimler hakkında daha kapsamlı analizler yapmasını sağlamıştır.

Dijital Tarih Çalışmalarında İzlenen Süreçler

1. **Araştırma ve Veri Toplama**: Tarih araştırmacısının bilimsel ilgi ve merakı doğrultusunda bir konu belirlenir. Konu belirlendikten sonra doğru ve güvenilir kaynaklar üzerinden veri toplanır. Araştırmacılar, topladıkları bilgileri dijital not alma araçlarından yararlanarak kaydeder ve bu kayıtları diğer ekip üyeleriyle paylaşır.
2. **Verileri Dijitalleştirme:** Verilerin dijitalleştirilmesi süreci, fiziksel olarak var olan belgelerin veya bilgilerin dijital formata dönüştürülmesidir. Taranan veya dijital olarak kaydedilen belgelerin uygun dosya formatlarına (PDF, JPEG, TIFF vb.) dönüştürülmesi gerekir.
3. **Verileri Düzenleme ve Kataloglama:** Dijitalleştirilen verilerdeki yanlış, eksik, tutarsız ya da hatalı bilgiler ayıklandıktan sonra meta verilere dönüştürülür. Meta veri, verilerin sınıflandırılmasına yardımcı olan ek bilgilerdir. Kitapların adına, yazarına veya konusuna göre tasnif edilmesi gibi dijital veriler de benzer şekilde meta veri hâline getirilir.
4. **Verileri Analiz Etme ve Yorumlama:** Veriler derinlemesine incelendikten sonra anlamlandırılır ve yorumlanır. Elde edilen sonucun geçerli ve güvenilir olmasına dikkat edilmelidir.
5. **Sonuçları Paylaşma ve Sunma:** Bu süreçte araştırma bulgularının daha kolay anlaşılması ve yorumlanması için tablo, grafik, diyagram, harita vb. görsel araçlardan yararlanılabilir. Araştırmanın etkisini ve değerini artırmak için bilimsel dergi, toplantı, rapor ya da genel ağ siteleri aracılığıyla paylaşılan sonuçlar, diğer araştırmacılar tarafından yeniden analiz edilmesi için veri setleri aracılığıyla paylaşılabilir.

taktiksosyal